

نگاهی بر بانکداری مشارکت در سود و زیان (PLS)

و زیر سیستم‌های تأمین مالی مضاربه (MFS) و تأمین مالی جعاله (JFS)

بیژن بیدآباد^۱

مقدمه

شرایط فعلی اقتصادی جهان که نرخ‌های بهره در پایین‌ترین سطوح خود قرار گرفته‌اند و رکود اقتصاد آمریکا به غرب و شرق گیتی رو به سرایت است و نفت گران سطح عمومی هزینه‌ها را در کل جهان افزایش داده و گرانی را حتی به ارزاق عمومی و مشخصاً زراعی رسانیده و زیاندهی بانکها و ورشکستگی برخی بانکهای اروپایی و ریسکهای زیاد مالی در بازارهای بین‌المللی مالی و بحرانهای پیاپی در این بازارها، تصویری از بحران سال ۱۹۲۹ میلادی را به ذهن متبادر می‌کند که به دلیل عدم هماهنگی سرمایه‌گذاری و پس‌انداز اقتصاد جهان در مجموع در شرایطی قرار گرفت که به تله نقدینگی مشهور شد. زمانی که اقتصاد به تله نقدینگی بیافتد دیگر با افزایش حجم نقدینگی نمی‌توان نرخ بهره را تنزل داد تا افزایش تقاضای سرمایه‌گذاری اقتصاد را تحریک و از بحران بیرون بکشد. اصولاً تله نقدینگی به دلیل ضعف در ارتباط نرخ بازدهی در بخش حقیقی اقتصاد و نرخ بهره در بخش پول می‌باشد. یعنی نرخ بهره فارغ از نرخ بازدهی سرمایه‌گذاری به رقم‌های نازلی تنزل می‌یابد. یکی از دلایل وقوع این حالت افزایش ریسک سرمایه‌گذاری است که خالص بازدهی سرمایه را تنزل می‌دهد. یک راه حل مهم برای رفع

^۱ دکتر بیژن بیدآباد، مشاور ارشد بانکداری اسلامی، بانک ملی ایران bijan@bidabad.com / <http://www.bidabad.com/>

این نقیصه را شارع مقدس اسلام در حذف ربا فرموده است. شرع انور عملاً با منع ربا بازار پولی واسط بین سپرده گذار و سرمایه گذار را حذف فرموده است و دریافتی سپرده گذار را متناسب با سود یا زیان سرمایه گذار قرار داده است. لذا غلو نیست اگر بگوییم راه حل جلوگیری از وقوع بحرانهای جهانی مشابه بحران بزرگ قرن گذشته حذف ربا و مشارکت سپرده گذار و سرمایه گذار (یا کارآفرین) در سود و زیان سرمایه گذاری است. زیرا با تحقق این مشارکت نرخ بهره به دلیل وابستگی به نرخ بازدهی بخش حقیقی به دلیل ثبات نرخ بازدهی تولید با ثبات می شود و دچار تنزل شدید نمی گردد. نتیجتاً شرایطی همانند عدم هماهنگی سرمایه گذاری و پس انداز و همچنین تله نقدینگی در اقتصاد بوجود نخواهد آمد تا اقتصاد را به بحران بکشاند هرچند سیکلهای تجاری وجود خواهد داشت ولی به شداد دچار نخواهد شد.

کشورهای جهان اقدامات زیادی را برای تحقق بانکداری مشارکت در سود و زیان انجام داده اند و خصیصه ریسک پایین این بانکداری سبب شده تا علاوه بر کشورهای مسلمان حتی بسیاری از کشورهای غربی نیز به جهت گریز از ریسک علاقمند به آزمایش بانکداری غیرربوی شوند. براساس گزارشات صندوق بین المللی پول در دهه گذشته بانکداری اسلامی بطور متوسط سالیانه حدود ۱۵٪-۱۰٪ رشد داشته است و همین رشد را نیز برای سالهای آتی پیش بینی کرده است.^۲ علیرغم این گسترش و تلاشها بانکداری مشارکت در سود و زیان هرچند توسعه فراوانی یافت ولی به دلیل نوین بودن مکانیزم اجرایی و عملیاتی آن اغلب دچار خلط مبحث با بانکداری ربوی گردیده است و حتی ابزارهای مالی آن نظیر «گواهی مشارکت در سود و زیان»^۳ و یا «گواهی سپرده سرمایه گذاری»^۴ که در اواخر دهه ۱۹۹۰ میلادی مورد توجه قرار گرفت به بوته فراموشی سپرده شد. این اختلاط به چند دلیل اتفاق افتاد. مهمترین

^۲ - Juan Solé, Introducing Islamic Banks into Conventional Banking Systems, Monetary and Capital Markets Department, IMF Working Paper, WP/07/175, International Monetary Fund, 2007.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2007/wp07175.pdf>

^۳ - Profit and loss sharing certificates.

^۴ - Investments deposit certificates.

آن در ارتباط با مسائل اجرایی و نظارتی بر نحوه عملیات متقاضی منابع مالی برای مشارکت از جمیع وجوه حسن عملیات مالی، اقتصادی، فنی و اجرایی بود. زیرا بانکها به عنوان تشکیلات نظارتی بر ریز عملیات سرمایه‌گذاریها تأسیس و سازماندهی نشده بودند و لذا اصولاً از عهده این کار بر نمی‌آمدند. لذا با وارد کردن نرخ بهره با هر تعریف و تشبیهی عملاً نرخ بهره را به گونه‌ای وارد در محاسبات می‌نمودند که هرچند ماهیت ربا در آن ظاهر نبود ولی با کندوکاو در آن میزان بهره قابل محاسبه می‌شد. از سوی دیگر برداشت فقهای مذاهب مختلف اسلامی از ربا یکسان نبود و این موضوع حتی باعث شد که در سطح بین‌المللی مستمسک بانکها در تعریف ربا و خلق محصولات بانکی غیرربوی گردد که بسیاری از آنها در هماهنگی با محصولات دیگر بانکها نیز نبود. حتی در ایران نیز که توافق و اجماع بیشتر از دیگر کشورها به چشم می‌خورد حاصل کار مشابه بود و اجماعی که در زمان تصویب «قانون عملیات بانکی بدون ربا» در اوایل دهه ۱۳۶۰ شمسی به چشم می‌خورد به تشنگی گرایید. لذا راه حل کلی در تحقق بانکداری اصیل اسلامی مستلزم آن بود که موضوع از ابتدا مورد تحلیل و تحقیق قرار گیرد. مجلد حاضر که خلاصه‌ای از ثمره این تحقیق و بررسی در سالهای متمادی است همین مسیر فکری را دنبال نمود. و تلاش شد تا با استفاده از منطق و بر بنای عقل حکمت شارع مقدس اسلام در ارتباط با مفهوم ربا از درون قرآن کریم و استشهاد از احادیث و اخبار کشف گردد. بر این اساس ملاک‌هایی برای تمیز ربا از غیر ربا تصریح شد که شاهد بر مشارکت وام دهنده در سود و زیان وام گیرنده و عدم پیش‌شرط بهره (مازاد) و حلیت تبدیل اسعار خارجی و حرمت اخذ مازاد در قرض مصرفی بود. با این تعریف به عنوان محک تمیز عملیات بانکی در مرحله بعد عملیات بانکی متداول در ایران نظیر عملیات سپرده‌گذاری، تسهیلات دهی، خرید و فروش اسعار خارجی و اوراق و اسناد بهادار و فلزات گرانبها، دریافت و پرداخت حوالجات و عملیات اعتباری بررسی شدند. براساس تعریف دقیق ربا، عقود فروش اقساطی، اجاره به شرط تملیک و خرید و فروش دین و ربح مرکبی که ناشی از اخذ بهره بر بهره به دلیل عدم توانائی

مدیون در تأدیه دین است وارد در حریم ربا هستند. مشخصاً اعطای تسهیلات از طریق عقود وام نیک (وام بدون بهره)، مشارکت مدنی، مشارکت حقوقی، سرمایه‌گذاری مستقیم، مضاربه، معاملات سلف، جعاله، مزارعه، مساقات و اجاره با رعایت شرایط خاص از حریم ربا خارج می‌گردند. در همه این عقود به استثنای وام نیک که بهره ندارد و اجاره که نرخ مال الاجاره از قبل تعیین می‌شود نباید نرخ بهره از پیش تعیین و شرط شود در غیر این صورت ربوی می‌گردند. همچنین عملیات خرید و فروش اسعار خارجی در معاملات نقدی^۵، معاملات تعویضی^۶ (به شرط عدم محاسبه نرخ بهره در محاسبات تبدیل)، اوراق اختیار معامله^۷ (به شرط یکسانی نرخ بهره در مورد دو ارز مورد نظر)، گشایش اعتبار اسنادی^۸ غیرربوی است. ولی عملیات ارزی معاملات آتی یا وعده‌دار^۹، معاملات تعویضی مدت‌دار، اوراق اختیار معامله، گواهی سپرده ارزی در حریم ربا واردند. و نیز خرید و فروش اوراق و اسناد بهادار و معاملات صرف و دریافت و پرداخت حوالجات و عملیات اعتباری بانکی بررسی شد و ویژگی‌های هر یک در ورود به حریم ربا تحلیل و ارزیابی شدند.

براساس یافته‌های فوق نظریه «شرکت سهامی بانک غیرربوی» مطرح گردید که با توجه به نیازهای بانکداری بدون ربا بتواند از عهده این مهم برآید. شرکت سهامی بانک غیرربوی به عنوان یک بنگاه اقتصادی پیشنهاد می‌شود که سپرده‌گذاران سهامداران بانک هستند. این بانک توانایی عملیات غیرربوی را داشته و با توزیع سود سهام متناسب و عادلانه بین سهام‌داران و رفع تمایزات بین سپرده‌های مختلف از لحاظ دریافت سود و افزایش شفافیت و کارایی عملیات بانکی با تنزل تعداد نرخ‌های سود سپرده‌ها (سهام) و افزایش مشارکت اقتصادی شبکه بانکی در فعالیت‌های اقتصادی و قابلیت مشارکت هر شخصیت حقیقی یا حقوقی اعم از دولت یا بخش خصوصی، کارایی زیادی در

⁵- Spot

⁶- Swap

⁷- Option

⁸- Letter of Credit

⁹- Future

واسطه‌گری مالی و تجهیز و تخصیص منابع را خواهد داشت.

از سوی دیگر رشد فنآوری اطلاعات و ارتباطات زمینه‌های خوبی را برای توسعه و بهبود این شیوه بانکداری بوجود آورده بود. لذا مجدداً با بررسی امکان بکارگیری سیستم‌های ارتباطات و اطلاعات کل موضوع بررسی مجدداً بررسی گردید. تلاش بر این بود تا با استفاده از فنآوری اطلاعات و ارتباطات به گونه‌ای خودکار حسابهای مالی وام گیرندگان را در اختیار بانک قرار دهد تا محاسبات سود و زیان و همچنین نظارت بانک بر عملیات اجرایی مجری (سرمایه‌گذار) که در طراحی شیوه بانکداری بر مبنای مشارکت در سود و زیان همواره یک نقیصه بود را برطرف سازد. در این مرحله هدف این بود تا با سیستم‌های یکپارچه در جامعه الکترونیک تمامی عوامل تاثیرگذار در بانکداری را به مثابه حلقه‌های یک زنجیر به هم پیوند داد و بازدهی واقعی حاصل از سرمایه‌گذاری منابع پولی سپرده‌گذاران در بخش حقیقی اقتصاد را از طریق کانالهای امن دیجیتالی توزیع کرد. با استفاده از سیستم‌های مدیریت منابع سازمانی (ERP)، مدیریت ارتباط با مشتری (CRM)، مدیریت زنجیره‌ای عرضه (SCM)، سیستم اجرایی سازندگان (MES)، مدیریت منابع انسانی (HRM)، مهندسی مجدد فرآیندها (BPR) و همچنین مدیریت گردشکار (WFM) که بعنوان ماژولهای Core banking بانکداری نوین غیررئوی در این تحقیق تلقی می‌شدند. لذا شرکای تجاری، سپرده‌گذاران، بانکها، بانک مرکزی، سیستم تسویه ناخالص‌آنی (RTGS)، سرمایه‌گذاران، بازارهای سرمایه، مراکز صدور امضاء و گواهی دیجیتال و همچنین سازمانهای تامین اجتماعی و دولت از طریق سیستم‌های فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات به یگدیگر مرتبط شده و سبب شفاف‌سازی اجرای بانکداری مشارکت در سود و زیان خواهند شد و با استفاده از یک سیستم مکانیزه یکپارچه اطلاعات ارتباط مثلث سپرده‌گذار-بانک-سرمایه‌گذار را به گونه‌ای طراحی نمود که مشارکت در سود و زیان عملیات مالی برای سه گروه سپرده‌گذار و بانک و سرمایه‌گذار محقق شود. ولی امکانات فعلی و حدود بکارگیری عملیاتی از تکنولوژی عملیاتی شدن این

ایده را امکانپذیر نمی‌ساخت.

کلیه این یافته‌ها در این زمینه‌ها طی مقالات متعددی در کنفرانس‌های داخلی و خارجی ارائه تا به نقد و تحلیل

کشانیده شوند و در این ارتباط نتایج خوبی از این فرآیند بدست آمد.^{۱۰}

^{۱۰} - برای مثال به موارد زیر می‌توان اشاره کرد:

- بیدآباد، بیژن و عبدالرضا هرسینی، تحلیل فقهی - اقتصادی ربا در وامهای مصرفی و سرمایه‌گذاری و کاستیهای فقه متداول در کشف احکام شارع. ارائه شده به همایش دوسالانه اقتصاد اسلامی، پژوهشکده اقتصاد، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۸۲.
<http://www.bidabad.com/doc/reba-fa.pdf>
- بیدآباد، بیژن و عبدالرضا هرسینی، شرکت سهامی بانک غیرربوی و بازبینی ماهیت ربوی و غیرربوی عملیات بانکی متداول. مجموعه مقالات سومین همایش دوسالانه اقتصاد اسلامی «نظریه اقتصاد اسلامی و عملکرد اقتصاد ایران»، ۴-۳ دی ۱۳۸۲، پژوهشکده اقتصاد، دانشگاه تربیت مدرس، صفحات ۲۲۴-۱۹۳، تهران.

<http://www.bidabad.com/doc/sherkat-sahami-bank.pdf>

<http://www.bidabad.com/doc/sherkatbank.ppt>

- Bidabad, Bijan and Mahmoud Allahyarifard, "Implementing IT to fulfill the profit and loss sharing mechanism", Islamic Finance News (IFN) Journals, Vol. 3, Issue 3, 6th February 2006.
<http://www.bidabad.com/doc/summery-pls-it-1.pdf>
- Bidabad, Bijan and Mahmoud Allahyarifard, "IT role in fulfillment of profit and loss sharing", Proceeding of The 3rd International Islamic Banking and Finance Conference, Monash University, Kuala Lumpur, Malaysia, 16th and 17th November 2005. <http://www.bidabad.com/doc/english-pls-5.pdf>
- Bidabad, Bijan, Economic-juristic analysis of usury in consumption and investment loans and contemporary jurisprudence shortages in exploring legislator commandments. Proceeding of the 2nd International Islamic Banking Conference. Monash University of Malaysia. 9-10 September 2004. Reprinted in: National Interest, Journal of the Center for Strategic Research, Vol. 2, No. 1, winter 2006, pp. 72-90. Tehran, Iran.
<http://www.bidabad.com/doc/reba-en.pdf>
<http://www.bidabad.com/doc/usury.ppt>
- Bidabad, Bijan, Non-Usury Bank Corporation (NUBankCo), The Solution to Islamic banking, Proceeding of the 3rd International Islamic Banking and Finance Conference, Monash University, KL, Malaysia, 16-17 November, 2005. <http://www.bidabad.com/doc/NUBankCo-en.pdf>

بانکداری مشارکت در سود و زیان (PLS)

اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی بانک ملی ایران در طی این مراحل همراهی نموده و تصمیم به برداشتن گام‌هایی برای اجرایی نمودن مشارکت واقعی در سود و زیان نمود که حاصل آن طرح «طرح تفصیلی بانکداری مشارکت در سود و زیان (PLS)» است.

در این طرح صرفنظر از اینکه بانک دولتی و یا خصوصی باشد اساس تعیین نرخ تسهیلات بانکی بر مبنای نرخ بازدهی بخش حقیقی اقتصاد می‌باشد و بانک بعنوان واسطه و جوه با دریافت حق العمل کاری و در مقام وکیل و یا عامل کارمزد مربوطه را دریافت نموده و تمامی بازدهی ناشی از امور سرمایه‌گذاری چه به صورت سود و یا زیان به صاحبان منابع پولی یعنی سپرده‌گذار منتقل می‌شود. بر این اساس بانکهای عامل بر اساس عقود مشارکتی می‌توانند سپرده‌های سرمایه‌گذاری را بر اساس وکالت عام و یا خاص بصورت مشاع و بر اساس تشخیص سپرده‌گذار (در محصولات خاص اول یا دوم) و یا تشخیص خود (در محصول نوع سوم) در طرح و یا طرح‌های مورد نظر سرمایه‌گذاری نموده و بازدهی حاصل از سرمایه‌گذاری را بین سپرده‌گذاران تقسیم نمایند. سپس سود و زیان واقعی بر اساس ضوابط مربوطه و توافق طرفین معامله بین آنان در چارچوب دستورالعملهای مرتبط تقسیم خواهد شد. در این رابطه بانک در اجرای وظیفه واسطه‌گری مالی خود منافع حاصل از سرمایه‌گذاری را پس از کسر حق العمل کاری در قالب وکالت و یا عاملیت به صاحبان منابع پولی یعنی سپرده‌گذاران انتقال می‌دهد.

این طرح براساس سه نوع محصول یا خدمت بانکی (محصول مشارکت در طرح خاص، مشارکت در بسته‌ای از چند طرح، مشارکت در سود و زیان شعبه مجری طرح مشارکت در سود و زیان) طراحی گردیده است. بانک براساس عقد جعاله، با سپرده‌گذار قراردادی تنظیم تا بر اساس نظر سپرده‌گذاران در یکی از سه محصول اشاره شده در سود و یا زیان مشارکت آنها را با مجری فراهم آورد و در طرف دیگر براساس عقد مشارکت مدنی با مجری یا

مجریان وارد معامله خواهد شد و از این طریق بعنوان نهادی که با اخذ حق الجعالة یا حق العمل شرایط تجهیز منابع سپرده‌ای و تخصیص آنها به سرمایه‌گذاری را بین سپرده‌گذار (که در این حالت تأمین‌کننده منابع مالی سرمایه‌گذاری است) و مجری (که عملیات اجرایی سرمایه‌گذاری را بعهده دارد) فراهم آورده و سود و یا زیان حاصل از سرمایه‌گذاری را در چارچوب توافقات حین قرارداد به تأمین‌کننده منابع یعنی سپرده‌گذار منتقل می‌نماید. بانک از محل ارائه این خدمات اقدام به کسب درآمد بعنوان سهمی از سود (یا زیان) طرح سرمایه‌گذاری می‌نماید.

در بانکداری مشارکت در سود و زیان ابزارها و ابداعات مالی بدیعی نظیر گواهی مشارکت و گواهی پذیره استفاده خواهد شد و بانک با صدور و ارائه گواهی مشارکت و ایجاد بازار ثانویه معاملات گواهی مشارکت/پذیره و طراحی سبد گواهی مشارکت/پذیره، در فعال نمودن و افزایش کارایی بازارهای پولی و مالی حرکت و تحولات مهمی ایجاد خواهد کرد. اجرای مراتب فوق مستلزم تدوین آئین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های خاصی می‌باشد که در این رابطه نیز اقدامات لازم صورت گرفته و سعی بر این بوده است که کلیه مشتریان داخلی و خارجی بطور شفاف با فرآیند انجام کار آشنا شده و با آگاهی لازم در این بانکداری مشارکت نمایند. در این طرح بانک واحدی است که به نمایندگی سپرده‌گذار منابع سپرده‌ای سپرده‌گذار را به متقاضیان تسهیلات اعتباری تخصیص می‌دهد و طبق قراردادهای مشخص سود یا زیان حاصله، بین سپرده‌گذار، بانک و سرمایه‌گذار تقسیم می‌شود. قراردادهای تنظیمی بانک با هر کدام از طرفین می‌تواند بر مبنای کارمزد و یا بر مبنای مشارکت در سود یا زیان باشد. مجری شخصیتی است حقوقی که سهم الشرکه نقدی و غیرنقدی خود را به نحو مشاع طبق قرارداد مشخص با سهم الشرکه سپرده‌گذار به واسطه‌گری بانک در آمیخته تا فعالیت سرمایه‌گذاری مشترکی را ترتیب دهد. و امین واحدی است که امور نظارتی فرآیند مشارکت در سود و زیان PLS را به نمایندگی از طرف بانک در خصوص حسن اجرای طرح، کنترل عملیات اجرایی در مقایسه با برنامه‌های اعلام شده، نحوه تخصیص منابع و چگونگی مصرف بهینه

آنها... با استفاده از شاخصهای کلیدی و رسیدگی به صورتهای مالی را به عهده دارد.

گواهی مشارکت برگه‌های بی‌نامی است که به قیمت اسمی مشخص و برای مدت معین (مدت زمان اجرای طرح سرمایه‌گذاری) توسط شعبه بانکداری مشارکت در سود و زیان منتشر می‌شود. دارندگان این برگه‌ها به نسبت قیمت اسمی و مدت زمان مشارکت در سود حاصل از اجرای طرح مربوطه شریک می‌باشند و بانک در ازای ارائه خدمات مدیریت سرمایه به سپرده‌گذاران که بنا به درخواست ایشان در یکی از سه نوع محصولات بانک خواهد بود، سرمایه‌گذاری می‌نماید. افراد و یا دارندگان گواهی مشارکت می‌توانند از طریق شبکه‌های ارتباطی اینترنت و یا گیشه بانک اقدام به خرید و فروش این برگه‌ها نموده و لذا این گواهی به صورت یک دارایی قابلیت خرید و فروش بین‌المللی می‌یابد.

گواهی پذیره مشابه گواهی مشارکت بوده و در پروژه‌های پایان‌ناپذیر یا مستمر مورد استفاده قرار می‌گیرد، بطوری که هنگام اتمام مرحله ساخت و با شروع مرحله بهره‌برداری صاحبان گواهی‌های پذیره به نسبت مبلغ گواهی و مدت مشارکت تبدیل به سهامداران شرکت مجری خواهند شد.

سپرده‌گذار از طریق مراجعه به پورتال اطلاع‌رسانی سامانه اینترنتی بازار ثانویه گواهی‌های مشارکت/پذیره یا پس از مراجعه به یکی از شعب مجری طرح مشارکت در سود و زیان و مشاوره با کارشناس مربوطه در بانه اطلاع‌رسانی با انواع محصولات مشارکت، شرایط و مقررات سپرده‌گذاری و انصراف آشنایی کامل پیدا نموده و یکی از محصولات سه‌گانه مشارکت را انتخاب می‌نماید. پس از انعقاد قرارداد و ثبت آن، سیستم به صورت خودکار اقدام به صدور گواهی مشارکت/پذیره با مشخصات سپرده‌گذار و بر اساس نوع محصول انتخابی مشتری می‌نماید و گواهی مشارکت/پذیره صادر می‌گردد. در پایان دوره مشارکت (در رابطه با دو محصول مشارکت در طرحهای منفرد یا مجموعه‌ای از طرحها) یا انتهای سال (در رابطه با محصول مشارکت در سود و زیان شعبه) بانه حسابداری/

ممیزی پس از دریافت اطلاعات مربوط به نحوه محاسبه سود و زیان طرح یا شعبه اقدام به محاسبه و پرداخت سود با توجه به مدت مشارکت و نوع محصول انتخابی مشتری می‌نماید.

مجری نیز با مراجعه به شعب طرح مشارکت در سود و زیان پیشنهاد مشارکت در اجرای طرح را به بانک ارائه می‌نماید. سپس ضمن اطلاع رسانی به مشتری در خصوص شرایط و مقررات مشارکت از طریق پورتال اطلاع رسانی بازار ثانویه گواهی مشارکت/پذیره یا باجه اطلاع رسانی در شعب مجری طرح مشارکت در سود و زیان، وجه مربوطه به ارائه پیشنهاد (مطابق دستورالعمل مربوطه) از مشتری اخذ و اطلاعات مربوط به طرح پیشنهادی شامل طرح نامه، توجیه اقتصادی، فنی و مالی طرح و ... و سایر اطلاعات مربوطه از مجری اخذ می‌گردد.

واحد ارزیابی مجریان بر اساس سوابق مجری (در صورت وجود) و نیز بر اساس دستورالعمل‌های مربوطه اقدام به ارزیابی مجری نموده و در صورت احراز توانایی فنی و اهلیت مجری گزارش مربوطه را به واحد ارزیابی طرح ارسال می‌نماید. در صورت مثبت بودن ارزیابی طرح واحد ارزیابی طرح بر اساس دستورالعمل‌های مربوطه اقدام به تعیین نوع و میزان وثائق، تضمینات و سهم الشرکه مربوطه نموده و مراتب به اطلاع مجری رسانیده می‌شود. پس از انعقاد قرارداد منابع درخواستی و مصوب در قالب قرارداد مشارکت در اختیار مجری قرار خواهد گرفت. و کلیه مدارک و مستندات طبق دستورالعمل مربوطه شامل بودجه بندی، برنامه زمان بندی، منابع مورد نیاز و نحوه مصرف منابع، نحوه اجرای طرح، فازبندی، نحوه کنترل کیفیت، نحوه گزارش دهی و چگونگی اتمام و تحویل طرح می‌بایست توسط مجری به امین طرح تحویل گردد. گزارشهای نظارت بر اجرای طرح و کیفیت کار مجری می‌بایست در مقاطع زمانی از پیش تعیین شده در اختیار واحد حسابداری / ممیزی بانک قرار گیرد. بدیهی است گزارشهای امین طرح ملاک پرداخت‌های بعدی بانک به مجری قرار خواهد گرفت. در پایان طرح و طبق دستورالعمل‌ها و فرمول‌های مربوطه میزان سود و زیان طرح و کارمزد سهم بانک توسط نرم افزار واحد حسابداری/

ممیزی محاسبه خواهد گردید. سهم مجری و سپرده گذار تعیین و به حسابهای مربوطه واریز خواهد گردید. در صورت وجود گزارش یا صورتمجلس توقف توسط امین، میزان تاخیر و ضرر ناشی از تاخیر طبق دستورالعمل مربوطه تعیین و محاسبه می گردد.

کلیه عملیات بر اساس دستورالعملهای تدوین شده تحت عنوان «دستورالعمل احراز توانایی مجری» شامل نکاتی مبنی بر اهلیت فنی و اهلیت مالی و گروهبندی مجریان براساس طرح و نوع وثائق و تضمینات حسن انجام کار و ایفای تعهدات و سهم آورده مجری در سه گروه سبز و زرد و قرمز؛ «دستورالعمل تضمینات، وثایق و آورده‌ها»؛ «دستورالعمل مدارک و مستندات لازم جهت ارزیابی طرح»؛ «دستورالعمل دریافتی‌های بانک»؛ «دستورالعمل استانداردها و الزامات نظارت»؛ «دستورالعمل گزارش دهی مجری»؛ «دستورالعمل حسابداری و حسابرسی»؛ «دستورالعمل تغییر در زمانبندی و هزینه» شامل آثار تورم بر درآمد و هزینه و خالص بازدهی طرح و همچنین قصور ناشی از تاخیر در انجام تعهدات مجری و تغییر در زمانبندی؛ «دستورالعمل مشارکت جدید (افزایش سرمایه در حین انجام طرح)»؛ «دستورالعمل تسویه حساب با مجری»؛ «دستورالعمل داوری (حکمیت)»؛ «دستورالعمل فورس ماژور»؛ «دستورالعمل تنظیم قراردادهای بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS» شامل گواهی مشارکت/پذیره و قراردادهای بانک با سپرده گذار، قرارداد مشارکت بانک با مجری، قرارداد بانک با امین؛ «دستورالعمل صلاحیت امین»؛ «دستورالعمل انصراف سپرده گذار و تسویه پیش از موعد»؛ «نحوه تبدیل گواهی پذیره به سهام در طرحهای تولیدی پایان‌ناپذیر»؛ «دستورالعمل معاملات گواهی مشارکت/پذیره»؛ «سامانه اینترنتی «بازار ثانویه گواهی مشارکت/پذیره» شامل پورتال اطلاع رسانی، ثبت نام و عضویت، پیشنهاد خرید/فروش، ارتباط فروشنده و خریدار گواهی مشارکت/پذیره، ثبت و استعلام می‌باشد.

ساختار و تشکیلات بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS نیز با توجه به تعاریف فوق در قالب «کمیته

راهبردی بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS»، «گروه کارشناسی تفسیر و بازنگری مقررات و فرآیندهای بانکداری مشارکت در سود و زیان» و «اداره PLS» با «واحد حقوقی» و «واحد ارزیابی طرحها» و «واحد ممیزی (محاسبات)» و «واحد مدیریت مهندسی مالی» و «واحد امین» و «شعبه مشارکت در سود و زیان PLS» با «دایره اطلاع‌رسانی و ارائه خدمات مشاوره» و «دایره صندوق» تعریف شده است.

برای تسهیل عملیات مربوط به گواهی مشارکت و پذیره لایحه مقررات انتشار گواهی مشارکت و گواهی پذیره (طرح PLS) نیز تدوین و ارائه شده است. ابزارهای مالی کمکی نظیر سبد گواهی مشارکت/پذیره شامل مواردی در ارتباط با تعیین میزان ریسک در فعالیت اقتصادی مورد نظر و تعیین سهم هر یک از فعالیت‌های اقتصادی در سبد و طبقه بندی سبدهای گواهی مشارکت/پذیره و بیمه گواهی مشارکت/پذیره و همچنین قراردادهای تیپ و فرمهای مورد استفاده در طرح بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS می‌باشد

در ابتدا می‌توان با تاسیس یک شرکت درون بانک اقدام به تشکیل نهادی برای این نوع بانکداری نمود و یا می‌توان با تعریف و تاسیس یک شعبه جدید بانکداری مشارکت در سود و زیان را آغاز نمود. در حالت اول فعالیتهای بانکداری مشارکت در سود و زیان موازی با سایر فعالیت‌های شعبه متعارف صورت خواهد گرفت ولی کلیه عملیات مالی و حسابداری و سازمانی و تشکیلات از لحاظ حقوقی مجزا و تابع نهاد مالی جدید تأسیس شده خواهد بود.

تأمین مالی مضاربه (MFS)

«طرح مشارکت مالی مضاربه MFS» یکی از زیرسیستم‌های «طرح تفصیلی بانکداری مشارکت در سود و زیان (PLS)» است. در «طرح مشارکت مالی مضاربه MFS» صرفنظر از اینکه بانک دولتی و یا خصوصی باشد اساس

تعیین نرخ بهره برای مضاربه نرخ بازدهی مضاربه در بخش حقیقی اقتصاد می‌باشد و بانک بعنوان واسطه وجوه با دریافت حق العمل کاری و در مقام وکیل و یا عامل کارمزد دریافت نموده و در عوض ضمن ارائه خدمات مدیریت سرمایه به سپرده‌گذار منابع وی را برای مشارکت در فعالیت تجاری مضارب فراهم می‌آورد. تمامی بازدهی ناشی از انجام این فعالیت به صورت سود و یا زیان به صاحبان منابع پولی یعنی سپرده‌گذار منتقل می‌شود. بر این اساس بانکهای عامل بر اساس عقود مشارکتی می‌توانند سپرده‌گذار را بر اساس وکالت و تشخیص سپرده‌گذار در طرح‌های مضاربه مورد نظر سپرده‌گذار سرمایه‌گذاری نموده و بازدهی حاصل از مضاربه را بین سپرده‌گذار تقسیم نمایند. سود و زیان واقعی بر اساس ضوابط مربوطه بین آنان در چارچوب دستورالعملهای مرتبط تقسیم خواهد شد. در این رابطه بانک در اجرای وظیفه واسطه‌گری مالی خود منافع حاصل از سرمایه‌گذاری را پس از کسر حق العمل کاری در قالب وکالت و یا عاملیت به صاحبان منابع پولی یعنی سپرده‌گذاران انتقال می‌دهد.

بانک بر اساس عقد مضاربه، قراردادهایی بین سپرده‌گذار، مضارب و بانک تدوین نموده تا بر اساس نظر سپرده‌گذاران در مضاربه مورد نظر وی در سود و یا زیان مشارکت مالی در مضاربه با مضارب را فراهم آورد. بانک از محل ارائه این خدمات اقدام به کسب درآمد بعنوان سهمی از سود (یا زیان) طرح سرمایه‌گذاری می‌نماید.

در بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS ابزارها و ابداعات مالی بدیعی نظیر گواهی مشارکت و گواهی پذیره استفاده شد و بانک با صدور و ارائه گواهی مشارکت و ایجاد بازار ثانویه معاملات گواهی مشارکت/پذیره و طراحی سبد گواهی مشارکت/پذیره، در فعال نمودن و افزایش کارایی بازارهای پولی و مالی حرکت و تحولات مهمی ایجاد خواهد کرد. با استفاده از همین زیربنا، «طرح مشارکت مالی مضاربه MFS» قابل اجرا بوده و در اصل شرایط خاص مشارکت را برای طرح‌های مضاربه فراهم می‌آورد. در این طرح نیز بانک واحدی است که به نمایندگی سپرده‌گذار منابع سپرده‌ای سپرده‌گذار را به متقاضیان منابع اعتباری برای مضاربه تخصیص می‌دهد و طبق

قراردادهای مشخص سود یا زیان حاصله، بین سپرده‌گذار، بانک و مضارب تقسیم می‌شود. قراردادهای تنظیمی بانک با هر کدام از طرفین می‌تواند بر مبنای کارمزد و یا بر مبنای مشارکت در سود یا زیان باشد. مجری (مضارب) شخصیتی حقیقی و یا حقوقی است که سهم الشرکه نقدی ضارب را طبق قرارداد مشخص اخذ و اقدام به فعالیت مضاربه مشخص می‌نماید. همچنان‌آمین واحدی است که امور نظارتی فرآیند مشارکت در تأمین مالی مضاربه را به نمایندگی از طرف بانک در خصوص حسن اجرای طرح به عهده دارد.

گواهی مشارکت بر گه‌های بی‌نامی است که به قیمت اسمی مشخص و برای مدت معین (مدت زمان اجرای طرح مضاربه) توسط شعبه بانکداری مشارکت در سود و زیان منتشر می‌شود. دارندگان این برگه‌ها به نسبت قیمت اسمی و مدت زمان مشارکت در سود حاصل از اجرای طرح مضاربه مربوطه شریک می‌باشند و بانک در ازای ارائه خدمات مدیریت سرمایه به سپرده‌گذاران دریافت کارمزد می‌نماید. دارندگان گواهی مشارکت می‌توانند از طریق شبکه‌های ارتباطی اینترنت و یا گیشه بانک اقدام به خرید و فروش این برگه‌ها نموده و لذا این گواهی به صورت یک دارایی قابلیت خرید و فروش بین‌المللی می‌یابد.

سپرده‌گذار از طریق مراجعه به پورتال اطلاع‌رسانی سامانه اینترنتی بازار ثانویه گواهی‌های مشارکت/پذیره یا پس از مراجعه به یکی از شعب مجری طرح مشارکت در سود و زیان و مشاوره با کارشناس مربوطه در بوجه اطلاع‌رسانی با انواع محصولات مشارکت، شرایط و مقررات سپرده‌گذاری و انصراف آشنایی کامل پیدا نموده و طرح مورد نظر خود را انتخاب می‌نماید. پس از انعقاد قرارداد و ثبت آن، سیستم به صورت خودکار اقدام به صدور گواهی مشارکت می‌نماید. در پایان دوره مشارکت بوجه حسابداری/ممیزی پس از دریافت اطلاعات مربوط به نحوه محاسبه سود و زیان طرح اقدام به محاسبه و پرداخت سود به مشتری می‌نماید.

مضارب نیز با مراجعه به شعب طرح مشارکت در سود و زیان پیشنهاد مشارکت مالی در مضاربه را به بانک ارائه می‌نماید. سپس ضمن اطلاع رسانی به مشتری در خصوص شرایط و مقررات مشارکت از طریق پورتال اطلاع رسانی بازار ثانویه گواهی مشارکت/پذیره/آتی یا باجه اطلاع رسانی در شعب مجری طرح مشارکت در سود و زیان، وجه مربوطه به ارائه پیشنهاد (مطابق دستورالعمل مربوطه) از مشتری اخذ و اطلاعات مربوط به طرح پیشنهادی شامل طرحنامه، توجیه اقتصادی، فنی و مالی طرح و... و سایر اطلاعات مربوطه از مجری (مضارب) اخذ می‌گردد.

واحد ارزیابی مجریان بر اساس سوابق مجری (مضارب) (در صورت وجود) و نیز بر اساس دستورالعمل‌های مربوطه اقدام به ارزیابی مجری (مضارب) نموده و در صورت احراز توانایی فنی و اهلیت مجری (مضارب) گزارش مربوطه را به واحد ارزیابی طرح ارسال می‌نماید. در صورت مثبت بودن ارزیابی طرح واحد ارزیابی طرح بر اساس دستورالعمل‌های مربوطه اقدام به تعیین نوع و میزان وثائق و تضمینات مربوطه نموده و مراتب به اطلاع مضارب رسانیده می‌شود. پس از انعقاد قرارداد منابع درخواستی و مصوب در قالب قرارداد مضاربه در اختیار مجری (مضارب) قرار خواهد گرفت. و کلیه مدارک و مستندات طبق دستورالعمل مربوطه شامل بودجه بندی، برنامه زمان بندی، منابع مورد نیاز و نحوه مصرف منابع، نحوه اجرای طرح، فازبندی، نحوه کنترل کیفیت، نحوه گزارش دهی و چگونگی اتمام و تحویل طرح می‌بایست توسط مضارب به امین طرح تحویل گردد. گزارشهای نظارت بر اجرای طرح و کیفیت کار مضارب می‌بایست در مقاطع زمانی از پیش تعیین شده در اختیار واحد حسابداری / ممیزی بانک قرار گیرد. بدیهی است گزارشهای امین طرح ملاک کلیه عملیات مضارب قرار خواهد گرفت. در پایان طرح و طبق دستورالعمل‌ها و فرمول‌های مربوطه میزان سود و زیان طرح و کارمزد سهم بانک توسط نرم افزار واحد حسابداری / ممیزی محاسبه خواهد گردید. سهم مضارب و سپرده گذار تعیین و به حسابهای مربوطه واریز خواهد شد. در صورت وجود گزارش یا صورت مجلس توقف توسط امین، میزان تاخیر و ضرر ناشی از تاخیر طبق دستورالعمل مربوطه تعیین

و محاسبه می گردد.

کلیه عملیات بر اساس دستورالعملهای تدوین شده تحت عنوان «دستورالعمل احراز توانایی مجری» شامل نکاتی مبنی بر اهلیت فنی و اهلیت مالی و گروهبندی مجریان براساس طرح و نوع وثائق و تضمینات حسن انجام کار و ایفای تعهدات و سهم آورده مجری در سه گروه سبز و زرد و قرمز؛ «دستورالعمل تضمینات، وثایق و آورده‌ها»؛ «دستورالعمل مدارک و مستندات لازم جهت ارزیابی طرح»؛ «دستورالعمل دریافتی‌های بانک»؛ «دستورالعمل استانداردها و الزامات نظارت»؛ «دستورالعمل گزارش دهی مجری»؛ «دستورالعمل حسابداری و حسابرسی»؛ «دستورالعمل تغییر در زمانبندی و هزینه» شامل آثار تورم بر درآمد و هزینه و خالص بازدهی طرح و همچنین قصور ناشی از تاخیر در انجام تعهدات مجری و تغییر در زمانبندی؛ «دستورالعمل مشارکت جدید (افزایش سرمایه در حین انجام طرح)»؛ «دستورالعمل تسویه حساب با مجری»؛ «دستورالعمل داوری (حکمیّت)»؛ «دستورالعمل فورس ماژور»؛ «دستورالعمل تنظیم قراردادهای بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS» شامل گواهی مشارکت/پذیره و قراردادهای بانک با سپرده‌گذار، قرارداد مشارکت بانک با مجری، قرارداد بانک با امین؛ «دستورالعمل صلاحیت امین»؛ «دستورالعمل انصراف سپرده‌گذار و تسویه پیش از موعد»؛ «دستورالعمل معاملات گواهی مشارکت/پذیره»؛ «سامانه اینترنتی «بازار ثانویه گواهی مشارکت/پذیره» شامل پورتال اطلاع رسانی، ثبت نام و عضویت، پیشنهاد خرید/فروش، ارتباط فروشنده و خریدار گواهی مشارکت، ثبت و استعلام می‌باشد.

ساختار و تشکیلات بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS نیز با توجه به تعاریف فوق در قالب «کمیت‌راهبردی بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS»، «گروه کارشناسی تفسیر و بازنگری مقررات و فرآیندهای بانکداری مشارکت در سود و زیان» و «اداره PLS» با «واحد حقوقی» و «واحد ارزیابی طرحها» و «واحد ممیزی (محاسبات)» و «واحد مدیریت مهندسی مالی» و «واحد امین» و «شعبه مشارکت در سود و زیان PLS» با «دایره

اطلاع‌رسانی و ارائه خدمات مشاوره» و «دایره صندوق» تعریف شده است. همین ساختار برای «طرح مشارکت مالی مضاربه MFS» مورد استفاده قرار می‌گیرد.

تأمین مالی جعاله (JFS)

«طرح مشارکت مالی جعاله JFS» یکی از زیرسیستم‌های «طرح تفصیلی بانکداری مشارکت در سود و زیان (PLS)» است. در «طرح مشارکت مالی جعاله JFS» صرف‌نظر از اینکه بانک دولتی و یا خصوصی باشد اساس تعیین نرخ تسهیلات بانکی برای مضاربه نرخ بازدهی مضاربه در بخش حقیقی اقتصاد می‌باشد و بانک بعنوان واسطه وجوه با دریافت حق‌العمل و در مقام وکیل و یا عامل کارمزد دریافت نموده و در عوض ضمن ارائه خدمات مدیریت سرمایه به خریدار کالا، منابع وی را برای مشارکت در تامین سرمایه در گردش تولیدکننده فراهم می‌آورد. بر این اساس بانک درخواست‌های متقاضی منابع مالی (تولیدکننده)، و همچنین تجهیزکننده منابع مالی (عرضه‌کننده مواد لازم بعنوان سرمایه در گردش) را از دو بنگاه مختلف دریافت می‌نماید. در این حالت متقاضی منابع بعنوان فروشنده (تولیدکننده) تلقی می‌گردد. بانک در این میان اقدام به تامین مالی عرضه‌کننده براساس درخواست خریدار نموده و منابع مالی مورد نیاز تولیدکننده را پس از اخذ از خریدار با صدور گواهی آتی به نام خریدار تسهیل می‌نماید. در این روش بانک واسطه مالی است که منابع لازم را از سمت خریداران جمع‌آوری و در اختیار مجری که تولیدکننده کالا است قرار می‌دهد. عامل الزاماً دارای شخصیت حقوقی می‌باشد. عملیات جعاله تحت عنوان JFS تابع مقررات و دستورالعمل‌های کلی طرح بانکداری مشارکت در سود و زیان (PLS) بوده و کلیه دستورالعمل‌های مربوط به این طرح نیز نافذ است مگر اینکه صراحتاً عدول از آن قید شده باشد.

به منظور تامین سرمایه در گردش بنگاه تولیدی براساس ساز و کار اجرایی طرح JFS یک ابزار مالی جدید به کار گرفته می‌شود. این ابزار مالی به نام «گواهی آتی» با مشخصات خاص تعریف می‌گردد که تمایز بارزی با قراردادهای آتی در بازارهای بورس فعلی جهان دارد. گواهی آتی به منظور تأمین سرمایه در گردش بنگاه تولیدی براساس ساز و کارهای اجرایی طرح JFS به عنوان یک ابزار مالی توسط بانک و براساس درخواست متقاضی منابع مالی و طبق قرارداد جعاله منعقد می‌گردد. این گواهی بی‌نام است که قابلیت انتقال به غیر و خرید و فروش در بازار ثانویه و بورس کالا را دارد و آخرین شخص حقیقی یا حقوقی دارنده گواهی در سررسید، مالک کالای حقیقی موضوع قرارداد بوده و مالک کالای تحویلی مجری می‌باشد.

کلیه عملیات بر اساس دستورالعملهای تدوین شده در طرح تفصیلی مشارکت در سود و زیان می‌باشد و علاوه بر آن دستورالعملهای اضافی برای مشارکت مالی جعاله در نظر گرفته شده که تحت عنوان «دستورالعمل صدور گواهی آتی»، «سفارش خرید و فروش گواهی آتی»، «نوع وثایق و تضمینات حسن انجام کار و ایفای تعهدات براساس دستورالعمل کلی PLS»، «دستورالعمل دریافتی‌های بانک»، «دستورالعمل بازرسی کالا»، «دستورالعمل استاندارد کالا (مواد اولیه و نهایی)»، «دستورالعمل تحویل کالای نهایی و اختتام»، «دستورالعمل بیمه در مشارکت مالی جعاله JFS» و «دستورالعمل تأخیر در تأدیه و نکول از انجام تعهد در مشارکت مالی جعاله JFS» می‌باشد.

ساختار و تشکیلات بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS نیز با توجه به تعاریف فوق برای «طرح مشارکت مالی جعاله JFS» مورد استفاده قرار می‌گیرد.

منابع و سوابق تحقیقاتی طرح

۱. بیژن بیدآباد، عبدالرضا هرسینی، تحلیل فقهی - اقتصادی ربا در وامهای مصرفی و سرمایه گذاری و کاستیهای فقه متداول در کشف احکام شارع. ارائه شده به همایش دوسالانه اقتصاد اسلامی، پژوهشکده اقتصاد، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۸۲. <http://www.bidabad.com/doc/reba-fa.pdf>
۲. بیژن بیدآباد، عبدالرضا هرسینی. شرکت سهامی بانک غیرربوی و بازبینی ماهیت ربوی و غیرربوی عملیات بانکی متداول. مجموعه مقالات سومین همایش دوسالانه اقتصاد اسلامی «نظریه اقتصاد اسلامی و عملکرد اقتصاد ایران»، ۳-۴ دی ۱۳۸۲، پژوهشکده اقتصاد، دانشگاه تربیت مدرس، صفحات ۲۲۴-۱۹۳، تهران. <http://www.bidabad.com/doc/sherkat-sahami-bank.pdf>
۳. بیژن بیدآباد. مبانی عرفانی اقتصاد اسلامی، پول، بانک، بیمه و مالیه از دیدگاه حکمت. پژوهشکده پولی و بانکی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۳. <http://www.bidabad.com/doc/mabani-erfani-eqtasade-islami.pdf>
۴. بیژن بیدآباد، محمود الهیاری فرد. فناوری اطلاعات و ارتباطات در تحقق سازوکار مشارکت در سود و زیان (PLS) (بانکداری اسلامی)، فصلنامه علمی - پژوهشی اقتصاد و تجارت نوین، سال اول، شماره سوم، زمستان ۱۳۸۴، صفحات ۳۷-۱. <http://prd.moc.gov.ir/jnec/farsi/3rd/Article2.pdf>
http://www.bidabad.com/doc/Pls_it-fa.pdf
۵. بیژن بیدآباد، محمود الهیاری فرد. کارائی نسبی مدیریت دارائی و بدهی (ALM) در بانکداری اسلامی. فصلنامه علمی - پژوهشی اقتصاد و تجارت نوین، سال سوم، شماره دوازدهم، بهار ۱۳۸۷، صفحات ۱۲۸-۱۰۹. <http://www.bidabad.com/doc/alm-farsi.pdf>
۶. بیژن بیدآباد، ژینا آقایی، مهستی نعیمی، آذرنگ امیراستوار، سعید صالحیان، سعید نفیسی زیده سرایی، علیرضا مهدیزاده چله‌بری، حجت‌الله قاسمی صیقل سرایی، بیژن حسین‌پور، سعید شیخانی، محمود الهیاری فرد، محمد صفایی‌پور، نادیا خلیلی ولائی. طرح تفصیلی بانکداری مشارکت در سود و زیان (PLS)، اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی، بانک ملی ایران، ۱۳۸۷.
۷. بیژن بیدآباد، محمود الهیاری فرد. سازوکار عملیاتی بانکداری مشارکت در سود و زیان (PLS)، معرفی ابزارهای مالی گواهی مشارکت و گواهی پذیره با کارائی بین‌المللی. ارائه شده به دومین همایش خدمات بانکی و صادرات، ۲۷ مهر ۱۳۸۷، بانک توسعه صادرات ایران، تهران، ایران. <http://www.bidabad.com/doc/PLS-Banking.pdf>
<http://bidabad.com/doc/PLS-Banking-Export-Deveopment-Bank-2.ppt>
۸. بیژن بیدآباد، محمد صفائی پور. چارچوب بازار الکترونیکی معاملات گواهی مشارکت/پذیره در قالب طرح مشارکت در سود و زیان (PLS). پنجمین همایش تجارت الکترونیکی، ۳-۴ آذر ۱۳۸۷، وزارت بازرگانی،

- تهران. <http://www.bidabad.com/doc/charchoobe-bazare-electronic-pls.pdf>
۹. بیژن بیدآباد، محمود الهیاری فرد. بهبود تدریجی بازدهی بانکداری نوین و آسیب‌های ناشی از تراکشنهای ناموفق (مطالعه موردی بانک ملی ایران). ارائه شده به سومین کنفرانس بین‌المللی بانکداری الکترونیک، تهران ۱۸ و ۱۹ مرداد ۱۳۸۸، تهران، ایران.
۱۰. بیژن بیدآباد، محمود الهیاری فرد. حسابداری مشارکت در سود و زیان (PLS).
<http://www.bidabad.com/doc/e-banking-efficiency-over-time.pdf>
<http://www.bidabad.com/doc/e-banking-efficiency-over-time.pptx>
۱۱. بیژن بیدآباد. تثبیت ادوار تجاری با بانکداری مشارکت در سود و زیان و اقتصاد اخلاق.
۱۲. بیژن بیدآباد، محمود الهیاری فرد. تامین مالی غیرربوی مبتنی بر فناوری اطلاعات. ۱۳۸۹.
<http://www.bidabad.com/doc/pls-business-cycles.pdf>
۱۳. بیژن بیدآباد، ژینا آقاییگی، آذرنگ امیراستوار، ابوالفضل هزاوه، علیرضا شفیعی، سعید نفیسی زبده سرائی، علیرضا مهدی‌زاده، علی حیات‌داودی، بیژن حسین‌پور، سید علی حسینی، اکبر شالی، محمد کاشفی، محمود الهیاری فرد، محمد صفایی‌پور، علی کوثری، باقر عین‌اله زاده، مهستی نعیمی، نادیا خلیلی ولانی، شاکری. مشارکت مالی مضاربه (MFS)، زیرسیستم بانکداری مشارکت در سود و زیان (PLS)، بانک ملی ایران، تهران ۱۳۸۹.
۱۴. بیژن بیدآباد، ژینا آقاییگی، آذرنگ امیراستوار، ابوالفضل هزاوه، علیرضا شفیعی، سعید نفیسی زبده سرائی، علیرضا مهدی‌زاده، علی حیات‌داودی، بیژن حسین‌پور، سید علی حسینی، اکبر شالی، محمد کاشفی، محمود الهیاری فرد، محمد صفایی‌پور، علی کوثری، باقر عین‌اله زاده، مهستی نعیمی، نادیا خلیلی ولانی، شاکری، مجید ناصری. مشارکت مالی جعاله (JFS)، زیرسیستم بانکداری مشارکت در سود و زیان (PLS)، بانک ملی ایران، تهران ۱۳۸۹.
۱۵. بیژن بیدآباد، محمود الهیاری فرد، مهناز ربیعی. اوراق قرضه غیرربوی (ریالی و ارزی) و ابزارهای پولی بانکداری مرکزی بدون ربا، ۱۳۸۹. <http://www.bidabad.com/doc/Islamic-banking-bond-en.pdf>
16. Bijan Bidabad, Economic-juristic analysis of usury in consumption and investment loans and contemporary jurisprudence shortages in exploring legislator commandments. Proceeding of the 2nd International Islamic Banking Conference. Monash University of Malaysia. 9-10 September 2004. Reprinted in: National Interest, Journal of the Center for Strategic Research, Vol. 2, No. 1, winter 2006, pp. 72-90. Tehran, Iran.
<http://www.bidabad.com/doc/reba-en.pdf>

17. Bijan Bidabad, Non-Usury Bank Corporation (NUBankCo), The Solution to Islamic banking, Proceeding of the 3rd International Islamic Banking and Finance Conference, Monash University, KL, Malaysia, 16-17 November, 2005. <http://www.bidabad.com/doc/NUBankCo-en.pdf>
18. Bijan Bidabad, Mahmoud Allahyarifard. IT role in fulfillment of Profit & Loss Sharing (PLS) mechanism. Proceeding of the 3rd International Islamic Banking and Finance Conference, Monash University, KL, Malaysia, 16-17 November, 2005. <http://www.bidabad.com/doc/english-pls-5.pdf>
19. Bijan Bidabad, Mahmoud Allahyarifard. Implementing IT to Fulfill Profit & Loss Sharing Mechanism. Islamic Finance News (IFN), Vol. 3, Issue 3, 6, February 2006, pp. 11-15. <http://www.bidabad.com/doc/summery-pls-it-1.pdf>
20. Bijan Bidabad, Mahmoud Allahyarifard. Assets and Liabilities Management in Islamic Banking. Paper presentet at the 3rd International Conference on Islamic banking and Finance. Bidakara, Jakarta, Indonesia, 23 -26 February, 2010. Proceeding of the Conference: Risk Management, Regulation and Supervision, pp. 396-413. <http://www.bidabad.com/doc/alm-english.pdf>
21. Bijan Bidabad, Mahmoud Allahyarifard. Profit and Loss Sharing (PLS) Banking (Executive Installation Design).
22. Bijan Bidabad. Non-Usury Banking Fits to Obama's Change Strategy, the Solution to Revive the Economy. <http://bidabad.com/doc/PLS-paper-en-5.pdf>
23. Bijan Bidabad, Mahmoud Allahyarifard. The Executive Mechanism of Profit and Loss Sharing (PLS) Banking Mechanism of Profit and Loss Sharing (PLS) Banking.
24. Bijan Bidabad, Mahmoud Allahyarifard. IT Based Usury Free Financial Innovations. Proceeding of ECDC 2010, 5th International Conference on e-Commerce in Developing Countries: with focus on e-Banking & e-Insurance. ECDC 2010, 15-16 September 2010. <http://www.bidabad.com/doc/non-usury-finance-it-en.pdf>
25. Bijan Bidabad, Mahmoud Allahyarifard, M. Rabiei. Usury-Free Bonds and Islamic Central Banking Monetary Instruments. 2010. <http://www.bidabad.com/doc/Islamic-banking-bond-en.pdf>
26. Bijan Bidabad, Stabilizing Business Cycles by PLS Banking and Ethic Economics. 2010. <http://www.bidabad.com/doc/pls-business-cycles-en.pdf>
27. Bijan Bidabad, Mahmoud Allahyarifard. Accounting Procedures for Profit and Loss Sharing (PLS) Banking. 2010.
28. Bijan Bidabad, Abul Hassan, Ben Ali Mohamed Sami, Mahmoud Allahyarifard. Interest-Free Bonds and Central Banking Monetary Instruments. International Journal of business and Management Science. Vol. 3, no. 3, August 2011.